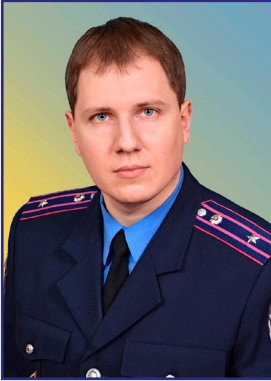

УДК 343:85 (477)

Юрій Володимирович Орлов,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ПОЛІТИЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

(Закінчення. Початок статті у номері збірника наукових праць
«Вісник Кримінологічної асоціації України» № 1 (9) 2015)

Стаття присвячена описанню та поясненню системи основних заходів протидії політичній злочинності й чинників їх реалізації. Серед них виділено та охарактеризовано такі: формування безконфліктної прогресивної ідеології суспільного розвитку, а також економічні, інформаційні, правові, політичні заходи. Дається визначення поняття та характеристика підстав і умов застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву як заходу протидії політичній злочинності.

Ключові слова: *політична злочинність, протидія, ідеологія, соціальний лібералізм, інформаційна безпека, політична відповідальність, національна безпека.*

Під політико-кримінологічною технологією масового спротиву можливо розуміти методологічно виважений комплекс виняткових заходів на основі цілеспрямованих та в цілому керованих правомірних дій значної кількості людей, що має на меті схилити керівництво держави до

© Ю. В. Орлов, 2015

прийняття/неприйняття певного політичного рішення, яке підтримується переважною більшістю населення країни та ґрунтується на крайній необхідності припинення кримінальної активності політичних еліт. Як правило, таке політичне рішення має кадровий характер. Зауважимо, що ця технологія, по суті, є формою консолідації інститутів громадянського суспільства у протидії глибокій, інституціоналізованій криміналізації політичної системи та дисфункції правоохоронних органів, коли форма й зміст держави вступають у повну (чи суттєву) діалектичну протилежність, тобто антагоністичні відносини. Разом із тим вона апіорі містить у собі елемент радикалізації політичного й суспільного протистояння та спрямована на державний переворот (у соціальному, кримінологічному значенні цього терміна), тобто на усунення від керівництва державою групи осіб, щодо яких існує *обґрунтована* підозра у тривалій злочинній діяльності, у тому числі й політичній. Головною ж проблемою в цьому аспекті стає відмежування державного перевороту як політичного злочину від державного перевороту як результату застосування вказаної технології, тобто як акту припинення політичної злочинної діяльності, усунення від керівництва держави криміналізованих політичних еліт.

При здійсненні такого відмежування слід, на нашу думку, врахувати принаймні дві суттєві умови: 1) наявність реальної, крайньої соціальної затребуваності у негайному усуненні керівництва держави від займаних посад у вищих органах державної влади, у тому числі й з поста Президента України; 2) відповідність прийнятого рішення про застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву вимогам правомірності та забезпечення національної безпеки. Коротко про ці умови.

Як уже було сказано, встановлення наявності реальної соціальної затребуваності є базовою умовою при визначенні можливості, прийнятності застосування аналізованої технології. Проте природним є питання: яким чином встановити соціальну затребуваність? Суспільство вкрай неоднорідне. Глибина цієї проблеми яскраво відтворена в діалозі з відомою документальною повістю В. Д. Успенського «Таємний радник вождя» (мовою оригіналу): «...Лучше скажите мне, что такое народ? Вон тот извозчик за окном? Или гимназист с ранцем? Или прачка? Или вон тот крестьянин, едущий на базар в надежде охмурить покупателей-горожан? Или женщина из Дунькиной слободы, занимающаяся проституцией?...Как же Вы (*адресовано Й. В. Джугашвілі – Ю. О.*) берётесь выражать интересы крестьян, не умея отличить ступень от подпруги, супесок от глинозёма... У зажиточных, богатых мужиков одни чаяния, у среднего крестьянина – другие, у лодырей, пьяниц, неудачников –

совершенно иные...» [1, с. 11]. То який же існує механізм вираження сукупної волі більшості настільки строкатого народу? Як вбачається, використання з цією метою форм безпосередньої демократії, зокрема, у виді масових зібрань і їх рішень, не є бездоганим варіантом. Історія знає чимало трагічних випадків, коли використовувався саме такий спосіб визначення соціальної проблеми. Так було, зокрема, у 1917 році в Петрограді... Як зазначає А. С. Кончаловський: «Революційним рухом «відала» інтелігенція, частина правлячої еліти і петербурзький натовп люмпенів, які змінили суть всього державного ладу, не втягуючи до процесу народ» [2, с. 133]. Перебирання на себе ролі виразника інтересів «народних мас» у подібних випадках можна охарактеризувати як політичне шахрайство, що жодним чином не кореспондує зі змістом політико-кримінологічної технології масового спротиву.

Як альтернативу гіпотетично можливо розглядати запити так званої інтелігенції – найбільш освіченої частини суспільства – у необхідності кардинальної зміни курсу державного будівництва з огляду на деякі прогресивні політичні ідеї з одночасною констатацією неможливості цього зробити у легальний спосіб, навіть шляхом використання інституту виборів. Виразниками таких запитів, як правило, виступають неформальні, опозиційні політичні лідери. Такий варіант видається певною мірою обґрунтованим та прийнятним: орієнтування на цінність знання та його авторитетних для деякої частини населення носіїв є основою функціонування (комплектування, у тому числі й через вибори) державного механізму в цілому. Однак він криє в собі й значні недоліки, головним з яких є те, що не відбувається оперування *об'єктивними даними* про реальну загальносоціальну потребу. Її «визначення» здійснюється шляхом артикуляції політичними лідерами (йдеться про аргумент до особистості як логічну помилку у суто науковому дискурсі); для цього також широко застосовуються інструменти психоемоційного навіювання (сугестії) через засоби масової інформації, комунікації.

Крім того, достатньо дискусійною лишається й сама ідея щодо можливості беззастережної рецепції раціональних та прогресивних, на перший погляд, стратегій суспільного розвитку, які підтверджують свою ефективність в одних країнах, іншими країнами. Зокрема, слід зважати й на проблему конфлікту культур у зрізі прогнозованих інновацій, до яких прагнуть і які декларують політичні еліти (принаймні, номінально), яким, до речі, притаманний у цілому більш низький рівень обізнаності, володіння політичною інформацією. Слушною, на наш погляд, у цьому контексті є позиція А. С. Кончаловського, який наголошував, що культура визначає політику, а не навпаки. Усі намагання змінити культуру за допомогою політики закінчувалися крахом. Слід визнати, що й

нині існують суспільства, які за власним культурним рівнем і досі перебувають у стані феодалізму. А тому права людини – поняття не універсальне. Права ґрунтуються на психологічній затребуваності [2, с. 29–33, 133]. Іншими словами, йдеться про з'ясування реальної соціальної потреби (словами О. І. Солженіцина – «стану в суспільстві») у достроковій (до визначених строків виборів) зміні керівництва держави, здійснюваної ним політики та супутніх феноменів (у першу чергу – політичної злочинності).

Таким чином, під реальністю соціальної потреби у вказаному аспекті слід, на нашу думку, розуміти не тільки і не стільки реальні показники якості життя та стану злочинності, детермінованої політичними факторами, скільки *психологічну готовність більшості населення до радикальних політичних трансформацій у визначеному напрямі й формах*. У той же час встановлення цієї психологічної готовності має здійснюватися на засадах комплексності, з урахуванням традицій, установлених та об'єктивно бажаних й ефективних форм соціальних взаємодій. І в цьому сенсі, як не парадоксально, навіть корупція може розглядатися як явище нормальне в конкретних суспільствах. Намагання ж суттєво знизити її параметри може викликати невдоволення з боку більшості населення, оскільки вона виконує важливу функцію перерозподілу ресурсів. Звісно, з точки зору моралі та права корупція є неприйнятним явищем, однак функціонально – вона міцно вбудована в структуру українського суспільства як на рівні соціальних практик, так і на рівні суспільної свідомості. Тому цілком справедливою видається позиція тих учених, які пропонують елімінувати деструктивне значення корупції шляхом легалізації її функціональної частини через встановлення тієї чи іншої залежності заробітку службовця від ефективності його діяльності. Аналогічні за своїм принципом підходи мають застосовуватися й при визначенні культурно-цивілізаційних підстав для використання в конкретній державі тією чи іншою мірою нетрадиційних для її народу способів організації владарювання, господарських відносин, протидії злочинності, життєдіяльності в цілому на основі відповідних ідеологічних настанов (у тому числі й ідеологій-рухів).

Доречно також дещо конкретизувати параметри розглянутої вище психологічної готовності у поєднанні з усвідомленою потребою радикальних політико-кримінологічних трансформацій. По-перше, *слід дотриматися вимог репрезентативності вибірки* при формуванні думки щодо стану готовності населення до модельних інновацій. Для цього обов'язково треба використовувати відомі інструменти й методики вивчення суспільного бачення майбутнього. І лише той соціально-колективний інтерсуб'єктний психологічний концепт здатен бути гене-

ратором подальшого інституційного руху, який забезпечує відносну монолітність території всієї держави*. По-друге, якісна характеристика психологічної готовності має чітко відображати нетерпимість до лінії політичного адміністрування внаслідок крайнього ступеня криміналізації управлінської ланки державного апарату. Ознаки нетерпимості та крайності ступеня криміналізації є суто індивідуальними для кожного окремого суспільства в конкретні історичні періоди. Більше того, вони зі зрозумілих причин є відносними у зрізі соціальної структури. Отже, лише ті форми й інтенсивність інноваційних для даного суспільства кримінальних практик у політичній сфері можуть розглядатися як крайні, що не здатні набувати адаптивних структурно-функціональних рис, значно перевищують об'єктивний ресурс (фінансовий, людський, культурний) суспільства утримувати тягар політичної злочинності.

У такій ситуації логіку аналізу політико-кримінологічної технології масового спротиву, що реалізується у державному перевороті, можливо вибудувати й за схемою «від зворотного»: генеза криміналізації вищих й центральних органів державної влади та, зрештою, її апогей у вигляді зрощення апарату держави з організованими злочинними угрупованнями, може бути представлена як свого роду державний переворот. Захоплення влади відбувається поступово та латентно, із використанням квазідемократичних процедур як засобів прикриття та легалізації криміналізації державного апарату. Характерними ознаками функціонування останнього стає надвисокий рівень корупції, політичний й правовий популізм, комерціалізація суспільних благ (перш за все з числа природних ресурсів), зубожіння населення, економічна рецесія, постійне зростання зовнішніх боргових зобов'язань.

У цьому сенсі нам імponує міркування академіка О. М. Бандурки, який, досліджуючи феномен криміналізму як суспільного устрою, зазначає, що «...політична боротьба змінюється міжособною боротьбою кримінальних угруповань. Вирватися за межі цього процесу неможливо. Уся правова система, конституція і закони обслуговують інтереси криміналу. Право не перешкоджає злочинності і не стримує її, а лише регламентує правила між-кланової боротьби... Зростає суспільний паразитизм, ліквідуються стимули до продуктивної праці... Утягнуте у воронку криміналізму суспільство швидко занурюється у безодню, і можливість вирватися на поверхню стає все примарнішою...» [3, с. 14–15].

* Цей аспект порушеної проблематики становить окремий пласт комплексних політико-кримінологічних досліджень, спрямованих на описання, пояснення та поступове усунення географічно позначених електоральних відмінностей, територіальної політичної асиметрії в Україні та її криміногенних наслідків.

Очевидно, що подібні характеристики суспільного устрою не мають нічого спільного з реалізацією державою своїх завдань, закріплених, зокрема, у Конституції України. Відбувається повна чи суттєва дисфункція основних державних інституцій, а сфера владарювання стає закритою. Вхід до неї (у тому числі й шляхом виборів) виключно через систему кримінальних (корупційних) практик. Підпорядкування діяльності публічної адміністрації на всіх рівнях вузькогруповим інтересам дало навіть підстави окремим теоретиками права вести мову про виникнення раніше невідомої науці форми держави – корпоративної. Кардинальна зміна її характеристик унаслідок масового спротиву, по суті, – це вторинний (змістовно зворотній) державний переворот (а фактично – *відновлення правопорядку*), метою якого є деблокування апарату держави, приведення його у належне функціональне становище, яке відповідало б соціальному, правовому, демократичному вектору розвитку країни, у населення якої сформована відповідна психологічна та суто прагматична (праксеологічна) потреба.

Важливо також зупинити й на тому, що в ситуації перманентної політичної масової віктимності населення країни, як зазначалося, блокуються законні механізми впливу на політичну владу, яка виробляє неформальний імунітет від юрисдикції правоохоронних органів. Таким чином, для легітимізації політико-кримінологічної технології масового спротиву важливо, аби була констатована та фактично (документально, статистично, соціологічно) підтверджена *абсолютна й тривала* (щонайменше – у середньостроковому вимірі, тобто протягом 5–10 років) неефективність національних механізмів протидії політичній злочинності. Враховуючи сказане, додамо, що суттєвими ознаками політико-кримінологічної технології масового спротиву є: а) *виключно* кримінально-превентивна мета; б) *виключний характер* як такий, тобто вона підлягає застосуванню як крайній засіб в умовах нерозвиненості (абсолютної неефективності) правових інструментів впливу на політичну владу альтернативними способами. Отже, в ідеалі така технологія має бути разовою та забезпечувати подальше створення належної правової бази і системи реальних гарантій щодо контролю за діяльністю політичних суб'єктів та можливість взаємного (у тому числі й громадського) нерадикального політичного впливу.

Інтегративною якістю соціального стану, за якого кримінально-превентивна мета поєднується з психологічною готовністю до масового спротиву криміналізованій владі та водночас умовою легітимізації державного перевороту, є системна й хронічна соціальна несправедливість. При цьому саме масштабна політична кримінальна діяльність має бути основною причиною порушення соціальної справедливості.

Лише за цієї умови кримінологічна підстава державного перевороту буде достатньою, адже розглядатиметься у нерозривному тандемі з підставою етичною. Остання ж, вочевидь, візуалізуватиметься за наявності критичної в державі маси населення (умовно кваліфікованої більшості), яке є носієм своєрідного політично зумовленого когнітивного дисонансу, конфлікту дійсного та бажаного в ідеологічному зрізі державного владарювання у структурі масової політичної свідомості й колективно-несвідомих інтерсуб'єктних емоційно-резонансних практиках. Таке поєднання раціонального та ірраціонального в обґрунтуванні етико-кримінологічної єдності підстав і умов масового спротиву та державного перевороту продиктоване відмінностями в різних типах суспільств, навіть тих, яких поєднує спільне історичне минуле. Тому, як нами вже вказувалося, не для кожного суспільства значна криміналізованість державної влади є достатньою підставою для легітимізації державного перевороту й зведення його до рангу допустимої політико-кримінологічної технології. Обов'язково мають бути констатовані крайній ступінь соціальної несправедливості (як етична підстава) та, як наслідок, нетерпимість більшості (переважної) населення до правлячої політичної еліти (культурно-психологічна підстава) на основі її зрощення з організованою злочинністю і відсутність дієвих передбачених законом національних механізмів декриміналізації (у кримінологічному значенні) вищих й центральних органів державної влади (кримінологічна підстава).

Заслуговує на увагу в цьому сенсі міркування І. Д. Мірчука, викладені у 1923 році у збірці «Етика А Політика» (мовою оригіналу): «Арістотель слушно уважає етику інтегральною частиною державної штуки, себто політики. Добро одиниці міститься в загальному щастю – а що знова приносить хосен державі, це вже мусить мати загально етичний характер. З цієї причини уважається політичний морд у Греків чимось цілком природним; хто шкодить державі, той мусить бути усунений на кожний випадок в цей або другий спосіб. Цей останній момент, а саме спосіб, не грає тут найменшої ролі; оскільки він служить до досягнення цілі, він теж моральний» [4, с. 7–8]. Ця позиція кореспондується з етичним й суто теоретичним обґрунтуванням права на повстання (на спротив).

У цьому контексті не можна не згадати й відомий трактат «Про правління государів» Фоми Аквінського, в якому мислитель докладно обґрунтовує право народів на політичний спротив. Слід, на нашу думку, погодитися з його думкою, що «...опір жорстокості тирана матиме успіх, як дія будь-яких людей не за власним починанням, а за рішенням суспільства. Якщо право будь-якої великої кількості досягає того, щоб висувати собі царя, то не буде несправедливим, що висунений цією

множиною цар буде скинутий або його влада буде обмежена, якщо він тиранічно зловживає царською владою. Не слід вважати, що така множина буде несправедливою, навіть якщо перед цим вона прославила його перед собою навіки; адже він сам заслужив це, поводячись нечесно в управлінні множиною, тому і договір підданих із ним не дотримується...» [5]. Подібна етико-теологічна система координат, яка раціональними категоріями визначає межі дозволеного у взаємодії громадян і публічної адміністрації, згодом викликала до життя теорію права на спротив та втілення її положень в конституціях та інших законодавчих актах окремих держав.

Наприклад, у преамбулі до Декларації незалежності США зазначено, що розсудливість вимагає, звичайно, щоб форми правління, які давно склалися, не змінювалися внаслідок не дуже важливих і скороминущих причин; оскільки досвід показує, що люди швидше схильні терпіти зло, поки воно ще терпиме, аніж користуватися своїм правом відміни звичних форм життя. Проте коли ряд зловживань і насильства триває, до того ж незмінно переслідує одну і ту ж мету, виявляє прагнення підпорядкувати народ абсолютному деспотизму, то правом і обов'язком народу є повалити такий уряд і створити нові гарантії забезпечення своєї майбутньої безпеки [6].

У ст. 7 Конституції Португальської Республіки від 2 квітня 1976 р. закріплено наступне: «Португалія визнає право народів на самовизначення та незалежність і на розвиток, а також право на повстання проти будь-яких форм утиску» [7]. Інший приклад. Стаття 23 Конституції Чеської Республіки від 16 грудня 1992 р. визначає: «Громадяни мають право чинити опір кожному, хто зазіхає на демократичний порядок здійснення прав людини і основних свобод, встановлений Хартією, якщо діяльність конституційних органів і дієве використання засобів, передбачених законом, виявляється неможливим» [8].

Певний розвиток концепція права на спротив (у деяких інтерпретаціях – на громадську непокору [9]) набула і на доктринальному рівні. Розробці вказаного правового феномену присвячені наукові праці Х. Арендта, В. В. Бабіна, Е. Віталє, В. Б. Ковальчука, С. П. Погребняка, О. О. Уварової, Д. Штенбергера та деяких інших. Не вдаючись до детального аналізу наявних точок зору, зауважимо лише, що їх спільною рисою є визнання права на спротив своєрідним конституційним еквівалентом права на необхідну оборону [10, с. 36]. у цьому, власне, і криється раціональне зерно етичного обґрунтування можливості здійснення державного перевороту. Однак, дотримуючись позначеної аналогії, слід також визнати й те, що він може бути застосований тільки тоді, коли ступінь пригнічення народу досяг критичної межі та є суспільно небезпечним.

Отже, лише у єдності вказаних підстав і умов можемо казати про наявність *чітко визначеної кримінально-превентивної мети* державного перевороту та його соціальну затребуваність, моральну виправданість.

У контексті ж превалювання політичної мети державного перевороту окремих науковий та суто практичний інтерес викликає питання про значення зовнішньополітичного впливу на ініціювання та/або його протікання, а також правової, політико-кримінологічної оцінки у зв'язку з цим. Гадаємо, що наявність вказаного впливу вже сама по собі свідчить, якщо не про виключність, то принаймні про переважання саме політичної мети. Дійсно, важко, мабуть, уявити собі образ винятково альтруїстичного суб'єкта геополітичного формату, який, здійснюючи суттєві вливання капіталу в підтримку опозиційних політичних акторів всередині якоїсь країни, не має при цьому віддаленої стратегічної мети. Утім, у даній ситуації, крім встановлення саме фактору зовнішнього впливу та його політичної мети, не менш важливим для надання вірної оцінки державного перевороту в цілому є визначення його ролі в загальному перебігу протестних подій, значення для досягнення остаточного результату. Останнє, для легітимізації технології масового спротиву як політико-кримінологічної, тобто морально, легально допустимої та визначеної превентивною метою, має бути не більш ніж умовою, що певним, не суттєвим, чином сприяє реалізації технологічної програми. У решті ж випадків має йтися про злочинний державний переворот.

Якщо ж констатується значний зовнішній вплив (військовий, безпосередній чи-то завуальований, з використанням технологій безструктурного управління), то, вважаємо, ситуація реалізації права народу на спротив (повстання) відсутня. Отже, не може йтися про легітимізацію, визнання державного перевороту, що стався внаслідок такого впливу, як прийнятної політико-кримінологічної технології протидії злочинності. На цих же позиціях ґрунтуються і міжнародні нормативно-правові акти. Зокрема, резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 2012 р. № 67/170 фактично засуджує «одностороннє застосування і забезпечення виконання окремими державами односторонніх примусових заходів» до країн, які порушують права людини. Таким чином, іноземна держава самостійно, без санкцій ООН, не може застосовувати односторонні примусові заходи до держави, народ якої намагається реалізувати *jus resistendi* [11].

Така розстановка акцентів в оцінці значення державного перевороту залежно від зовнішньополітичного впливу криється в глибинних теоретичних засадах забезпечення національної безпеки, що ґрунтується, відповідно, на концепції національної держави. Вказана концепція, наразі, на фоні процесів глобалізації утримує міцні позиції у структурі

стратегій державного управління майже в усіх країнах Європи і світу в цілому. Як слушно зазначає У. Бек, у добу глобальних криз і ризиків політика «золотих наручників», створення щільної мережі транснаціональних залежностей, знову веде до завоювання національної незалежності – на противагу владним досягненням високомобільної світової економіки [12, с. 31]. З цим не можна не погодитися.

Таким чином, підбиваючи проміжний підсумок, наголосимо, що державний переворот не завжди є злочинним та при дотриманні відповідних умов законності й справедливості, наявності кримінологічного, культурологічного обґрунтування може розглядатися як прийнятний політико-кримінологічний засіб протидії злочинності у розрізі реалізації права народу на спротив. Однак його прийнятність має носити тимчасовий (одноразовий) характер. Застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву для декриміналізації (у кримінологічному розумінні) державного апарату, тобто усунення від управління ним осіб із числа політичних злочинців, повинно тягнути за собою подальше системне реформування принципів засад діяльності публічної адміністрації, у тому числі й в частині правового закріплення механізму припинення повноважень керівників органів державної влади у нерадикальний спосіб, наприклад, шляхом вираження недовіри, відкликання із виборних посад тощо.

Переконані, що в сучасних умовах право народу на повстання за допомогою належних юридичних засобів має трансформуватися у право народу на широкий та ефективний контроль за органами державної влади, яке повинно бути забезпечене дієвими процесуальними інструментами притягнення до відповідальності вищих посадових осіб. Недарма у преамбулі до Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. визначено, що «необхідно, щоб права людини охоронялися владою так, аби вона не була змушена застосовувати як останній засіб повстання проти тиранії та гніту» [13].

Іншою суттєвою умовою реалізації рішення про застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву є її відповідність вимогам забезпечення національної безпеки. У цьому аспекті слід зауважити, що така соціальна проблема, як криміналізованість влади, не може розглядатися фрагментарно, виключно на національному, регіональному рівні. Вона є комплексною. А тому й прогнозування результатів застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву має також носити комплексний, а не секторальний характер та враховувати можливі ефекти як у сфері внутрішньої, так і зовнішньої політики, як всередині української держави, так і по відношенню до неї.

Відомо, що будь-яка дія породжує протидію. Суттєва ж зміна конфігурацій політичної системи однієї країни в глобалізованому світі не може на зачіпати інтересів інших країн. Звідси принципова залежність кримінологічної політики від політики національної безпеки. Отже, використання тих чи інших комплексних радикальних засобів і заходів протидії злочинності завжди має аналізуватися на предмет можливої інтенсифікації загроз територіальній цілісності, конституційному ладу та іншим складовим національної безпеки (економічної, інформаційної тощо).

Причому, як вказувалося, ці загрози можуть мати як внутрішньо-державне, так і зовнішньополітичне джерело походження. У цьому сенсі не позбавлена логіки теза Г. Х. Попова: «Когда-нибудь историки оценят, какую роль в появлении у среднеазиатских республиканских элит страстного порыва уйти из СССР сыграла перспектива развёртывания Москвой борьбы с коррупцией в их республиках» [14, с. 43–44]. Вважаємо, що в українських реаліях у становленні сепаратистського руху не останню роль відіграють фактори збереження чи встановлення кримінального впливу на окремих територіях під загрозою його елімінації у новітніх умовах чи принаймні суттєвої зміни його конфігурації на користь інших суб'єктів. Вони органічно поєднуються із зовнішньополітичним, економічним, інформаційним та військовим агресивним впливом по відношенню до України, детермінованим тими ж чинниками – усуненням на початку 2014 р. від влади групи осіб, які до цього підтримували визначений геополітичний статус нашої країни.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, при з'ясуванні можливості чи неможливості застосування політико-кримінологічної технології масового спротиву, навіть за наявності для того необхідних етичних, соціально-психологічних, правових, кримінологічних підстав, неодмінно слід прогнозувати актуалізацію ризиків для системи національної безпеки й задалегідь формувати необхідний комплекс контрзаходів. При неможливості цього зробити вказана технологія не підлягає застосуванню аж до відповідних змін у структурі зовнішніх загроз у співвідношенні із захисним потенціалом держави.

Підсумовуючи, зауважимо, що викладені позиції в більшості своїй не претендують на безспірний характер та мають розглядатися як запрошення до наукової дискусії.

Список використаних джерел

1. Успенский В. Д. Тайный советник вождя / В. Д. Успенский // Роман-Газета. – 1991. – № 7 (1157). – С. 1–110.

2. Кончаловский А. С. На трибуне реакционера / А. С. Кончаловский, В. Б. Пастухов. – М.: Эксмо, 2007. – 320 с.
3. Бандурка О. М. Злочинність в Україні: економіко-кримінологічний аналіз: монографія / О. М. Бандурка, М. М. Зацеркляний, Р. С. Веприцький; за заг. ред. О. М. Литвинова. – Х.: Золота миля, 2013. – 264 с.
4. Мірчук І. Д. Етика А Політика. Окремий відбиток з Ювілейного збірника в честь професора Д-ра С. Дністрянського / І. Д. Мірчук. – Прага: Державна друкарня в Празі, 1923. – 32 с.
5. Аквинский Ф. О правлении государей / Ф. Аквинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.unavoce.ru/library/aquinas_ruling.html.
6. The Declaration of Independence, July 4, 1776: A Transcription [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.archives.gov/exhibits/charters/declaration_transcript.html.
7. Конституция Португальской Республики от 2 апреля 1976 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.concourt.am/armenian/legal_resources/world_constitutions/constit/portugal/portug-r.htm
8. Конституция Чешской Республики от 16 декабря 1992 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mspa7520.ru/konstituciya-cheshskoy-respubliki>.
9. Ковальчук В. Б. Легітимність державної влади та право на громадську непокору: конституційно-правовий аспект / В. Б. Ковальчук [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=161>
10. Погребняк С. П. Сопротивление угнетению. Восстание. Революция (теоретико-правовой анализ в свете доктрины прав человека) / С. П. Погребняк, Е. А. Уварова // Право і громадянське суспільство. – 2013. – № 2. – С. 4–61.
11. Бабин Б. В. Право на сопротивление как глобальное право / Б. В. Бабин // NB: Вопросы права и политики. – 2013. – № 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://e-notabene.ru/lr/article_817.html
12. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / У. Бек: пер. з нім. О. С. Юдіна. – К. : «Ніка-Центр», 2011. – 407 с.
13. Загальна декларація прав людини: Декларація Організації Об'єднаних Націй від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
14. Попов Г. Х. О коррупции в постиндустриальном обществе / Г. Х. Попов // Наука и жизнь. – 2010. – № 3. – С. 43–51.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Юрій Владимирович Орлов,

кандидат юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

(Окончание. Начало статьи в номере сборника научных трудов «Вестник Криминологической ассоциации Украины» № 1 (9) 2015)

Статья посвящена описанию и объяснению системы основных мер противодействия политической преступности и факторов их реализации. Среди них выделены и охарактеризованы следующие: формирование бесконфликтной прогрессивной идеологии общественного развития, а также экономические, информационные, правовые, политические мероприятия. Дается понятие и характеристика оснований, условий применения политико-криминологической технологии массового сопротивления в качестве меры противодействия политической преступности.

Ключевые слова: политическая преступность, противодействие, идеология, социальный либерализм, информационная безопасность, политическая ответственность, национальная безопасность.

Yurii V. Orlov,

candidate of law sciences, assistant professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF COUNTERACTING POLITICAL CRIME

(Ending. The beginning of the article in the issue of the collection of scientific papers «Bulletin of Criminological Association of Ukraine» No 1 (9) 2015)

Problem's setting. Analysis of the most common paths of social development that emerged at the beginning of XXI century gives reasons to insist on increasing criminogenic potential of social contradictions, because of rejection from the principles of socialized liberalism, the intensification of social stratification according to ownership feature and many other factors. Interaction of the latter led to a systemic crisis of social management that embodied in the intensification of conflict zones of geopolitical interactions. The establishment of Ukraine as an arena of confrontation of competing geopolitical interests, the risk of turning it into a "gray zone" contains serious criminogenic threats, where political crime within their structure takes decisive instrumental position. In such circumstances of forming effective mechanisms of counteracting its manifestations is of a particular relevance.

Analysis of recent research and publications. A lot of scholars paid attention to theoretical research of the issues of combating political crime.

However, existing developments are largely fragmented, covering only certain measures of combating political crime, which necessitates the formation of a holistic, systemic vision of obstruction of its determination complex.

The objective of the article is to describe and explain the conceptual principles of counteracting political crime.

The main part. It is grounded that counteraction to its reproduction must come out from the destruction of its factors, to take into account the systemic links between them, as well as with external factors of geopolitical format. The following main groups of related activities aimed at reducing social danger of political crime are suggested: 1) measures of forming conflict-free progressive ideology of social development; 2) economic measures: conceptual reform of economic system based on the ideology of social liberalism; formation of the system of energy security of Ukraine on the basis of energy supplies of different sources, etc; 3) information security measures; 4) legal measures; 5) political measures.

Special attention is paid to the scientific development of bases, forms and limits of applying political and criminological technology of mass resistance. It is offered to be understood as methodologically balanced complex of exceptional measures based on purposeful and generally managed lawful actions of majority of people that is aimed to persuade the state's leaders to accept / reject a particular political solution, which is supported by the overwhelming majority of the population and is based on the absolute necessity of stopping criminal activity of political elites. Attention is focused on the delimitation of the coup d'etat as a political crime from the coup d'etat as an act of stopping political crime activity, elimination of criminalized political elites from the state leadership according to the following criteria:

1) presence of real, extreme social demand in the immediate elimination of the state leaders from their positions in the highest government bodies; 2) compliance of the taken decision to use political and criminological technology of mass resistance to the requirements of legality and national security.

Perspective direction for further research remains theoretical development and specification of some groups of measures of counteracting political crime.

Key words: political crime, counteraction, ideology, social liberalism, information security, political responsibility, national security.

